

Başlık/ Title: Ölümlülük ve Ölümsüzlük Stratejileri Bakımından Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Kesilmiş/Parçalanmış Ölü Bedenler

Yazar/ Author

Duygu OYLUBAŞ KATFAR

ORCID ID

0000-0003-2511-9844

Bu makaleye atıf için: Duygu Oylubaş Katfar, “Ölümlülük ve Ölümsüzlük Stratejileri Bakımından Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Kesilmiş/Parçalanmış Ölü Bedenler”, *KARE*, no.11 (2021): 257-273.

To cite this article: Duygu Oylubaş Katfar, “In Terms of Mortality and Immortality Strategies Shattered/Dismembered Dead Bodies in the Stories of Ömer Seyfettin”, *KARE*, no. 11 (2021): 257-273.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 17 Mayıs / May 2021

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 06 Temmuz / July 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 20 Temmuz / July 2021

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 11Dec 2019

MLA International Bibliography:Kabul Tarihi /AcceptanceDate : 28 Oct 2019

DRJI Directory of ResearchJournalsIndexing: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Duygu OYLUBAŞ KATFAR*

ÖLÜMLÜLÜK VE ÖLÜMSÜZLÜK STRATEJİLERİ BAKIMINDAN ÖMER SEYFETTİN HİKÂYELERİNDE KESİLMİŞ/PARÇALANMIŞ ÖLÜBEDENLER

Özet: Beden, insanın fiziksel değişimini biriktiren ve bu değişimin etki alanında toplumsal süreçlere bağlanan bir bellektir. Bu belleğin ilk olarak edebiyatta tuttuğu kayıt, destan gibi tarihî metinlerle sağlanmıştır. Tarihî metinlerde eylemlilik ve kendilik bilinci hem toplumun uyarılmışlık düzeyi ile oluşur hem de onu etkiler. Bu nedenle milletin savaş travmaları ve sonrasında biyolojik varlıklarının devamı adına aleksimiti görülme riskine karşılık iç gözü taşıyan anlatıcıların/yazarların rolü anlam kazanır. Böylece edebî metinler ve sosyoloji alanı birlikte düşünülür. Ölüm sosyolojisine kaynaklık eden tarihî belgelerden ve hatıralardan esinlenen Ömer Seyfettin, bazı hikâyelerinde geçmişten şimdiki anlayan ve destanlardan kendi dönemine denk düşen kaybetme-eksiklik örneklerine odaklanmaktadır. Bu, kazı çalışmalarından insanlık hakkında bilgi edinmeye benzer bir antropolog üslubu gibidir. Ömer Seyfettin'in hayatın merkezini bedenün fizyolojisinden ibaret olmaktan çıkaran anlatılar kurması ve buna rağmen şiddet unsurlarını hikâye düzleminde çokça kullanması üzerine düşünülmelidir. O, bu kadar şiddet içeriğini sadece çağının getirdiği savaş ortamından hareketle yazmış olamaz. Hatıralarına bakılırsa tasvirleri hikâyelerindeki gibi canlı değildir. Yazarın bedene bakışı sosyo-kültürel belirleyicilerle alakalıdır. Kolektif duygu sosyal düzen sağlar. 'Anomie' önlenmeye çalışılır ve ontolojik güvenlik duygusu sarsılmaz. Hatta ölüme karşı korkusuzluk da söz konusu olabilir. Böylece Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde 'tek vücut olma' vurgusu sembolik anlamda değer kazanır. Bu sebeple hikâyelerindeki parçalanmış bedenlere dikkat çekilmek istenmiştir. Özellikle savaşta dekapitasyon yani kelle alıcı gücün engellenmesinin ruhsallaştırıldığı görülür. Milliyetçiliğin, ölümsüzlük stratejilerinden biri olması da bu anlatıları desteklemektedir. Çalışmada "Başını Vermeyen Şehit" odağında Ömer Seyfettin hikâyelerinden hareketle mimetik kriz döngüsü olarak savaşmanın özerklik kazanma ve kimlik koruma vazifeleri ele alınmaya çalışılacaktır. Bu sebeple kesilmiş/parçalanmış ölü bedenler sosyolojik bir yaklaşımla değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Hikâye, Başını Vermeyen Şehit, Beden, Ölüm Sosyolojisi.

IN TERMS OF MORTALITY AND IMMORTALITY STRATEGIES

SHATTERED/DISMEMBERED DEAD BODIES IN THE STORIES OF ÖMER SEYFETTİN

Abstract: The body is a memory accumulating the physical change of human being and links to social processes under the influence of that change. The record of this memory originally kept in literature was provided by historical texts such as epic. In historical texts, activism and self-consciousness are both formed by the level of community stimulation and affects it. Therefore, the role of the insightful narrator/author is meaningful in response to the risk of people having alexithymia in the name of war trauma and subsequent survival of their biological existence. Thus, literary texts and sociology are considered together. Inspired by historical documents and memories haping the sociology of death, Ömer Seyfettin focuses on examples of loss-deficiencies in some of his stories understanding the present from the past and corresponding to epics of his period. This is just like an anthropologist style of learning about humanity from excavations. Ömer Seyfettin's constructing narratives that make the center of life more than just the physiology of the body, and stil using the elements of violence a lot on the plane of the story should be considered. He could not have written somuch violent content based on the war

*Dr. Öğr. Üyesi, Kapadokya Üniv., Beşeri Bilimler Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bl./ NEVŞEHİR,
email: duygu.oylupas@kapadokya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2511-9844

environment of his age. Judging by his memories, his depictions are not as vivid as in his stories. The author's view of the body is related to socio-cultural determinants. Collective emotion provides social order. 'Anomie' is tried to be prevented and the sense of ontological security is not shaken. There may even be fearless ness towards death. Thus, the emphasis on 'being in a body' in Ömer Seyfettin's stories value in a symbolic sense. For this reason, the aim is to draw attention to the shattered/dismembered dead bodies in his stories. It is observed that the prevention of decapitation and giving into the hands of the enemy, especially in war, is spirualized. The fact that nationalism is one of the immortality strategies also supports these narratives. In the study, focusing on the story "Başını Vermeyen Şehit", based on the stories of Ömer Seyfettin, the functions of fighting as a cycle of mimetic crisis, gaining autonomy and protecting identity will be discussed.

Keywords: Ömer Seyfettin, story, Başını Vermeyen Şehit, Sociology of Body and Death.

Giriş: Ölüm Sosyolojisi Bakımından Savaşan Bedenler

Beden, insana dair fiziksel ve ruhsal süreçlerden etkilenen hatta metafizik boyutlara da sahip sosyolojik bir söylemdir. Bedeni söylem olarak gösteren, bilincin oluşmasına aracı olmasıdır. Bu aracılık onu, toplumsal yapılar hakkında hükümde bulunulmasını sağlamaya yönlendirir. Bu sayede beden, sosyolojik olarak tarih içerisinde kendi tarihini de yazarak kültürel bir varlık hâline gelir. Beden bu toplumsal teori düzeyinde,

Foucault'nun söylemsel bedeninden, Elias'ın uygarlaşmış bedenine ve geç modernliğin dönüştü bedeninden Postmodernliğin kutsanmış bedenine kadar bir dizi pratikle tanımlanmıştır. Böylece sosyal düzenden toplumsal eyleme kadar bir dizi sosyolojik probleme dönüşmüş görünen beden, evrimci biyolojik zorlama söylemlerden sıyrılarak ilk defa sosyolojik söylemin ilgi alanına girmiştir.¹

Sosyolojik söylemle bedenın davranışsal formu önem kazanır. Bu biçim ölüm sosyolojisiyle birleşerek toplumsal tabakalar içerisinde ölümün nasıl tanımlandığı ile ilgilenir. Böylece ölüm de kültürel bir çıkarıma sahip olur. Kültürel çıkarım, kurgusal metinlerde de itibari bir âlem sunarak ölümün davranışsal formlarının söylemleştığı alanlardandır. Bu metinlerde ölü ya da parçalanmış bedenler toplumun gözü önünde canlandırılır. Hatta ölü bedenlerin göz ardı edilmeyişi, söylem çözümlemesini işlevselleştirme amacıylaadır. Yani mahrem söylem alanından kamusal söylem alanına dönüşümüdür. Dönüşümü yaşayanların ritüellerini sembolize ederken millî bir bütünlük hedefiyle ölümün sonuçlanmasına odaklanarak kamusallaşma mümkün olur. Bu bakımdan bedenın varlık olma konumundaki düşünsel tarafı anlam kazanır. Çünkü yaşayan beden, kendini ölüm üzerinden tanımlar. Yazarların ölüm metaforlarını anlatı tercihlerine dâhil etmesi de eserlerdeki kâğıt varlığın kurgu dışı varlıktaki görünümünü anlamlandırır. Bu anlamlandırma söylemi fenomenolojik olarak günün gerçeği üzerinden

¹ Zülküf Kara, "Beden Sosyolojisinden Ölüm Sosyolojisine: İnterdisipliner Bir Yaklaşım", *Beden Sosyolojisi*, ed. Kadir Canatan, İstanbul: Açılım Kitap, 2015, s. 25.

ölüm kavramını ele alır. Sembolik olarak ölüm, bireyin eylemlerine odaklanır.

Bireyin eylemleri beden çatışma alanını harekete geçirir. Ölüm gibi tüm söylemler, iktidarın beden üzerinden anlatımını gösterir. Bu anlatımın bedensizleştirme yani soyutlama anlamındaki görünümü düşünülmelidir. Varlıkların aşkınlaştırılması yani nesnel bir varlıkken hayali varlık şekline dönüşmesi ve akli bir varlık olarak bedenin soyutlanması ortak belleğe hizmet etmesi olarak görülebilir. Burada bilinç öne çıkar. Bilincin ortak bellek üzerinden izdüşümü, millî bilincin sorgulanmasını ortaya çıkarır. Çünkü millî bilinç bazen bir tür delilik makamı bazen de toplumsal hafızanın taşıdıkları ile büyüyen miras anlatılar olarak dikkat çekicidir. Bu anlatılar tarihin kurgu tarafına; delilik makamı ise şiddet ve savaşın varoluştaki tezahürüyle tarihin gerçek tarafına yön verir. Sonuç olarak beden sosyolojisi, tarih içindeki konumunda bir kahramanlık anlatısı yaratır. Bu anlatıda ölüme karşı korkusuz insanlar ve şiddet sahneleri sıkça geçer.

Edebî metinlerde de tarihin aşındırıcı etkisine karşı benzer tasvirler kurulur. Yazarlar tarihselliği keşfeden bir medeniyetin peşindedir. Böylece ölümsüz karakter yaratımı, tarih anlatıcılarının ölümsüzlük yaratımıyla ortaklaşır. Bauman'ın bahsettiği tarih kisvesine bürünen ölümsüzlük kavramının ölçütü, savaşma isteğinin şiddeti ve toplumun geçmişindeki uzunlukla ilgilidir. Oysa toplumun ölümsüzlük simgesi ölümdür. "... var-olmak-zorunda-olmak aynı zamanda ölmek-zorunda-olmaktır."² Yani olgusal olarak ölümsüzlük hayali, ortaklaştırılmış ölümlülükle mümkündür. Bu aşamada bireysellikten uzaklaşılır ve hayatını hiçe sayan sadık evlat rolleriyle karşılaşılır. Bu evlat, torun gibi adlarla anılan gelecek refahının önemsenmesi üzerine kitle koşulu belirleyici olur. Kitle koşulu "... içte ciddi ölçüde disipliner, dışta bencil ve zalim"³dir. Ölümün şiddetle karakterize olmuş bu tarafı şiddet üzerine düşünmeyi gerektirir.

Byung-Chul Han *Şiddetin Topolojisi* kitabında, özellikle modernite öncesinde şiddetin daha aleni olduğunu ve hükümdarlıkların iktidarın öldürülmesiyle ilan edildiğini hatırlatır. Edebî eserlere de konu olmuş kanlı sahne anlatımları üzerine kurulan bu hegemonya, modernite ile kapalı mekânlarda yapılmaya başlanır. Disipliner iktidar ortaya çıkar ve insan bedeninden farklı bir şiddet unsuru olan emir ve yasaklar üzerinden denetim altına alma söz konusu olur. "Modernite öncesinin kelle götüren

² Emmanuel Levinas, *Tanrı, Ölüm ve Zaman*, çev. Işık Ergüden, Ankara: Dost Kitabevi, 2011, s. 49.

³ Zygmunt Bauman, *Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri*, çev. Nurgül Demirdöven, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012, s. 157.

şiddeti, masif dekapitasyon"⁴ yerini modern toplumda cephesel karşılaşmalara bırakır. "... kelle alıcı şiddet olarak gösteren o eski hükümlü gür"⁵ şiddetin arkeolojisi üzerinden düşünüldüğünde, René Girard'ın kullandığı 'mimetik rekabet' kavramı üzerinden anlam kazanır. Bu kavram, insanlar arası şiddetin kaynağı olarak anlamlandırılır. Yani iki arzunun çatışarak birbirlerini engellemesi söz konusudur.⁶ Böylece arzu nesnesi ölüm olduğunda, ölümün üstesinden gelmek ölüme hükmetmek inancıyla ve öldürme fiiliyle mümkün olur. Bu arkaik şiddet basit bir kural olarak güç kavramıyla birlikte her zaman olmasa da iktidar ilişkisiyle örtüşmeye başlar. Çünkü 'ölümden öldürmek ile korunulabilir' düşüncesi gittikçe hâkimiyetini sağlamlaştırır, bu hâkimiyet, hiyerarşik ilişkilerin gelişimiyle şahsi bir durum olmaktan çıkar ve biz olma inancıyla birleşir. Hatta bu inanç da cesaret üzerinden 'delilik makamı' kavramıyla ilişkilendirilir. Böylece cephesel bakış tarafına göre yorumlanır. "... değerlerimiz ve var olma biçimlerimiz bedenleşmiş olduğu müddetçe salt iradi bir eylemle sonlandırılmaz ya da bertaraf edilemez."⁷ Bedenleşmenin etik ve şiddet arasındaki tarihsel biçimi, toplumsal üretimi de gerçekleştirir. Gatens, insanların içten gelen toplumsallıklarından dolayı birliktelik oluşturmadıklarını; kendilerini korumaya ve güçlerini arttırmaya çalışırken başka bedenlerle birleştiklerini ve onları fethederken kendi güçlerini ve haklarını arttırdıklarını gördükleri için birlik oluşturduklarını söyler.⁸ Tarihi bağlamda bedenleşmiş sorumluluk anlayışı, etik ilke üzerinden yola çıkarsa da etiğin imgesel durağına varmasını sağlamaya çalışır görünür. Bireysel olarak ölmek için öldürürken, bütünlük için ölmeye rıza gösterme duygusunun da eklendiği bir süreç takip edilir.

Bedenleşme sadece bireysel beden değil, duygulanımsal bağlama da işaret eder.⁹ Bu da bedeninin imgesel olarak kavranmasını sağlar. Tarihsel bedenleşmenin özgünlüğüne dair bu imgesel kavrama, hayatta kalma arzusu iştirak eder:

Hayatta kalma arzusunun utanarak da olsa, kaçınılmaz biçimde aşığılayan olumsuzculuk, en göze batır biçimi ile savaş sırasında -toplumsal düzeyde onaylanmış yasal cinayet sırasında- açığa çıkar: O zaman ilan edilen amaç 'kayıplarımızı en az da indirmektir' ve herkes bunu dile getirmekten çekirse de bu en aza indirmenin, savaş hattının öte yanındaki ölü sayısını arttırmak

⁴ Byung-Chul Han, *Şiddetin Tipolojisi*, çev. Semih Sökmen, İstanbul: Metis Yayınları, 2020, s. 19.

⁵ Byung-Chul Han, *age.*, s. 78.

⁶ Han, *age.*, s. 21.

⁷ Moira Gatens, *İmgesel Bedenler*, çev. Dilan Eren, İstanbul: Otonom Yay., 2018, s. 178.

⁸ Gatens, *age.*, s. 189.

⁹ Gatens, *age.*, s. 217.

anlamına geldiğini bilir. 'Sizin ve sevdiklerinizin öldürülmemesi için öldürün.' Savaşın ilan edilmesi, hayatta kalma arzusunun normal zamanda yarattığı suçluluk ve utanç duygusunun askıya alınması demektir.¹⁰

Bauman, bu nedenle savaşın duygulanımsal bağlamına dönük olan ölümün soylu bir misyona dönüştüğünü söyler. Böylece beden ölümün de ihtimallerinden biridir ve fiziki varlığından başka imgesel tarafının bağımsızlık mücadelesindeki stratejilere uymakla yükümlüdür.

Ölümsüzlük stratejilerinden hayatta kalma, toplumsal olanla ilişkilendirilerek toplumun aidiyetiyle ölçülür. Çünkü bireysel hayatta kalış, bütünü de ölümsüzlüğünün koşuludur.¹¹ Mesela milliyetçilik toplumun bedeninden öte zihinlerinin yok oluşunu ölüm sosyolojisi üzerinden düşünmeye odaklanır. Bauman'ın bu konudaki düşüncesi oldukça isabetlidir. O, milletlerin kenetlenebilecekleri bir tehditle karşılaşmaları durumunda ölümün üstün bir değer olabileceğini söyler. Hâliyle milletin ölümsüzlüğünün mümkün olabilmesi, 'ölümlü yaşam'lara bağlıdır. "Ölümsüzlüğün koşulu dünyevi söylemi idare edebilme hakkıdır. Bunun için en uygun olanı devlet gücüdür."¹² Devlet gücü herkesin uymakla yükümlü olduğu kuralları uygulama hâlidir. Bu hâl, milliyetçiliği gerekli kılan karşılıklı bir etkileşimdir. Böylece ölüm sosyolojisine göre bedenleşmenin devlet tekelindeki konumu adeta mekânsallaşır ve devlet Foucault'un 'labirent figürü' gibi hayattan ölüme geçiş ve ölüm içerisinde hayatın sürdürülmesi olan derin ve ulaşılmaz bir mekân olarak ifade bulur. Foucault'ya göre labirentin sonu, ölüm ve doğumun aynasıdır.¹³ Bu sebeple millet kendi bilincine varır, sosyal ölüme maruz kalmamak için korkusuzluk duygusu geliştirir. Bu duygular da edebî eserlerde yer bularak kolektif kültürlerin miras olarak aktarılmasına aracı olur.

Parçalanmış Bedenler ve Kolektif Kültler

Milletin ruh hâlini anlayarak efsaneleri ve bu efsanelerdeki kahramanları düşünmek, tarihî mesafenin uzaklığı ile açıklanırken; diyonizyak coşku ile ölümsüzlüğü çağrıştıran kahraman davranışları delilikle tanımlanabilecek karakterlerle anlatılır. İnsanın savaşarak özgürlük kazanması bu anlamda sorgulanmalıdır. Çünkü delilik, özgürlük sınırları içerisinde olan coşku hâlidir. Bu coşku, kolektif duyguların nesnelere aldığı biçimi de yansıtır. Toplumsal bedenin göstergesi olan baş vermemek ve bayrağı düşürmemek gibi savunma-saldırı mücadelesi, bedenin iç ve dış uyarıcılarına verdiği

¹⁰ Bauman, *Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri*, s. 49.

¹¹ Bauman, *age.*, s. 132.

¹² Bauman, *age.*, s. 144.

¹³ Michel Foucault, *Ölüm ve Labirent*, çev. Savaş Kılıç, İstanbul: Koç Üniv. Yay., 2018, s. 100.

tepkilerle varoluşu sağlamaktadır. Özellikle de kesik baş motifinin destan, efsane, evliya menkıbeleri ile masal metinlerinde ve bu türlerin devamlılığı niteliğindeki hikâyelerde toplumsal bedenle ilişkilendirilebilecek örnekleri vardır. Kesik baş motifli türlerin Balkanlardan Orta Asya'ya kadar yayıldığı özellikle de Anadolu ve Balkan kültürüne nüfuz ettiği bilinmektedir.¹⁴ Anadolu, Balkanlar, Doğu Avrupa fetihleri hakkında dinî ve didaktik içerikli anlatılar¹⁵, bazen kurmaca karakterlerin bazen tarihî kişilerin yer aldığı bir baş kesme ritüeliyle birleşir.

Anlatılarda kesik baş motifine örneklerden biri Kirdecî Ali'nin yazdığı manzum destan metnidir.¹⁶ Bu destanda kesik bir başın konuştuğu ve hareket ettiği görülür. Çorum'un fethiyle ilgili efsanede Anadolu'yu İslamlaştırmak için gelen iki sahabe'nin Müslüman olmayanlarla savaşı sırasında başlarının kesilmesi ve başlarını koltukaltına alarak mücadeleye devam etmeleri anlatılır. Yine Battal Gazi'nin babası hakkındaki efsaneye göre, düşmanlar Hüseyin Gazi'nin başını keser. Hüseyin Gazi, başını koltukaltına alır ve türbesinin bulunduğu tepeye kadar o hâlde gider. "Seydi Sultan Efsanesi"nde de Seydi Sultan'ın başını koltuğunun altına alıp savaşmaya devam etmesi ve bir kadının onu gördüğü an etrafındakilere göstermesi üzerine canını teslim etmesi ve askerlerinin de ardıç ağacına dönüşmesi anlatılır.¹⁷

Başın yüce bir vasıf taşıması ve pek çok toplumsal duygunun başla anlatılması dikkat çekici bir motiftir ve bu motif sadece Müslüman toplumlarda önemli değildir. Ocak, Haçlı seferleri sırasında Templier tarikatının kesik başa saygı duyduğuna hatta taptıklarına dair bilgi verir. Yine Keltler'in savaşta yendiği düşmanlarının başlarını keserek evlerine götürdüğü ve bu başları bazı yöntemleri kullanarak bozulmadan sakladıkları, basılan sikkelerde kesik baş figürlerinin yer aldığı bilinir. Keltler'e göre düşmanın kesik başı kendi savaşçı kişiliklerini yüceltmektedir.¹⁸

Kesik baş anlatılarının hikâye türünde olay zincirine katıldığı destanlardan biri, *Peçevi Tarihi*'ndeki "Grijgal Kalesi Destanı"dır. Bu destan Deli Hüsrev'in Kadı'ya şehit olacaklarını söylemesiyle biter ve Ömer Seyfettin'in kurgusuyla devam eden bir hikâyeye de dönüşür. "Başını Vermeyen Şehit" adlı hikâyede Ömer Seyfettin, kesik baş motifinden

¹⁴ Ahmet Yaşar Ocak, *Türk Folklorunda Kesik Baş*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enst.Yay., 1989, s. 7.

¹⁵ Ocak, *age.*, s. 37.

¹⁶ Mustafa Argunşah, *Kirdecî Ali Kesikbaş Destanı*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 2002, s. 15.

¹⁷ Ocak, *Türk Folklorunda Kesik Baş*, s. 18-20.

¹⁸ Ocak, *age.*, s. 51.

yararlanarak Türk kültüründe millet olma bilincinin sonsuzluğunu, başın tanrısal gerçekliğin temsili sayılması üzerinden örneklendirir.

Cismanileşme/miş Ölüm Algısı: Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde 'Korku Duygusuzluğu'

Gerçekliğin içinde baş, vücudun yönetici konumundaki organı olarak aklın, gücün ve liderliğin öncüsüdür. Böylece baş vermek, bedenın aşkınlıkla ve içkinlikle kurduğu bir bağ üzerinden değerlendirilebilir. Bu bağ,

Sokrates'ten çok öncelere dayanan bir fikir, bedenın hor görülüşüne kaynaklık eden temel bir yöneliş olarak okunabilir. Bu fikir, insanın ölümden kaçınma yolunda icat edeceği bir 'ölümsüzlük' arayışı olarak açığa çıkar. Sonlu bir varlık olan insanın eninde sonunda öleceği ve görünen bir kesinlikle yok olacağı düşüncesi, ölümün ortadan kaldıramayacağı bir varlığın olanağı konusunu tutkulu bir saplantıya dönüştürmüştür.¹⁹

İnsanın varoluşunun bütün olarak algılanamaması yani bedenın geçici olma fikri, ölümsüzlüğe bakışı da değiştirir. Onu saplantı ve tutku kelimeleriyle tanımlayan bu durum, tanrısal olma ile örtüşür ve varlığı beden ile ruh diye ayırma hâli, bedenın lanetlenmesine ya da yüceltilmesine de sebep olmuş olur.²⁰

Ömer Seyfettin'in "Türklük Mefkûresi"nde "... Şahsi hayatımızdan başka bir de umumi ve millî hayatımız vardır ki, o ezelidir."²¹ sözü beden üzerinden insanın yücelttiği varlık alanını ifade eder. Yine Genç Kalemler Tahrir Heyeti imzalı "Vatan Yalnız Vatan"da;

Bir millet için, bir vatan için manevi hastalıkların en müthişi, en korkuncu 'insaniyet' ve 'beynelmileliyet' fikridir (...) Bunlar intişar ederse vatan mahvolur. Biz başka milliyetlere kalp olur, erir, tarihten siliniriz. Hariçten vatanımıza ithal edilmek istenilen bu meş'umfikirler vebalardan, taunlardan daha müthiş bir afettir!²²

Denilmektedir. Bu yazıda vatan, milletin bedeni olarak kimlik kazanır. Vatan fedakârlığının ne olduğu anlatılırken, insaniyet adı altında Avrupalıların kendinden olmayan kavimleri ezdiği ve bu insaniyet yaklaşımında bulunanların Avrupalıların emellerine hizmet etmiş olduğu söylenir. Beden imgeleri, toplumsal reformlarla zihniyet değişimi geçirir. Genç Kalemler Tahrir Heyeti'nin de "Biz, Yeni Hayatçılar meyus olmuyoruz"²³ diye anlatmaya çalıştığı insan haklarına bakışı sergilenir.

¹⁹ Çetin Balanuye, "Beden ve Aşkınlık". *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, s. 56.

²⁰ Erendiz Atasü, *Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık*, İstanbul: Everest Yayınları, 2009, s. 54.

²¹ Ömer Seyfettin, *Bütün Nesirleri*, haz. Nazım Hikmet Polat, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. Baskı, 2018, s. 78.

²² Ömer Seyfettin, *age.*, s. 267.

²³ *age.*, s. 268.

Çünkü insaniyet ve beynelmileliyet fikirleri, manevi bir saldırı olarak insan haklarından uzaklaşılacak değil, Türklerin savunma amaçlı katıldığı Balkan Savaşlarının sonuçları üzerinden de düşünülmalıdır.

Ömer Seyfettin "... Milletlerin mefkûreleri daima taarruzdur."²⁴ ifadesiyle milletlerin ilahi bir kanun üzerinden tüm tarihî olayları da kaynak göstererek ezmeyenini ezileceği fikrinden bahseder. Bu yaklaşım bir telkinde bulunmadır. İmparatorluk içinde yaşayanların dinî ve etnik farklılıklarına ve milletleşmelerine dikkat çekilir. Osmanlılık ve İslamcılığın özellikle de Balkan Savaşlarında sorgulanması, Türk milliyetçiliğine odaklanması gerektiğini gösterir. Milliyetçiliğin kültürel ve kimlikle ilgili bir temel oluşturması, ait olma dinamiğini oluşturur. Bu dinamikler ortak bir soyun adı, bu adı temsil eden kültürü ve bu kültüre ait olan insanları anlatır. Gerek etnik gerek sosyal bir kimlik, ortak bir bellek oluşturur. Bu bellek bünyesinde yaşayan insanları siyasi bir alana yaklaştırır. Siyasi alan, salt bir anlam içermese de vatanın bedenleşmesinde nasıl bir yüceltme varsa cinsiyet ilişkilerinde de belirleyicidir. Hatta milletlerin mefkûresinde vatan, cinsiyet üzerinden olumlu bedenleşirken; karşı milletin saldırı ülküsüyle bedeninin lanetlenmesi cinsiyet ilişkileri üzerinden de tartışılır olur.

Cinsiyet ilişkileri rollerle ortaya konulmuş ve beden imgesiyle kodlanmıştır. Bu kodlardan biri olarak kadının namusu ile vatanın özdeşleştirildiği görülür. Tarihte yabancı unsurların bir milletin kadınlarını iffal etmesinin, o milletin geneline tahakküm etmesi tehdidi olarak kullanıldığı örnekler vardır. Kadın bedenine yüklenen sembolik anlam, milliyetçi kurgulardaki duygusal boyutu ortaya çıkarır. Özellikle Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde²⁵ oldukça açıkça anlatılan, kabul edilemez eylemlerin milletin ruhundaki öfke gücünü kamçılayan bir üslupla aktarımı söz konusudur. Hikâyelerdeki acı tablolar tıpkı baş kesme motifinde olduğu gibi bedenleşmeye millî değerler üzerinden tasvir edilir.

Ömer Seyfettin'e göre hümanist üslup sadece bazı tarihsel içeriklerin görünmez olmasına neden olur. "Beyaz Lale"de Bulgarların belleği üzerinden Türkler saldırgan değil savunucu olmalarıyla, aptallıkla suçlanmıştır. Karşıt karakterin söylemi üzerinden tarihî gerçeği aktarma rolü edinen anlatıcı, 'beyaz lale' imgesini de kullanır. Bu imge "... kirletilmiş kutsallar bütünü olarak üst bilince çıkarılır."²⁶ Şengül "Ömer Seyfettin'de Tarih ve Bellek" başlıklı yazısında "yirminci asrın bir ulus asrı olduğunu ve

²⁴ *age.*, s. s. 87.

²⁵ Özellikle "Beyaz Lale" hikâyesine bakınız.

²⁶ Mitat Durmuş, *Ömer Seyfettin'in Anlatılarında Kendilik Bilinci ve Öteki*. Ankara: Karadeniz Dergi Yayınları, 2014, s. 153.

bu asırda ancak ulus olmayı başaranların ayakta kalacağı gerçeğini kurmaca metin üzerinden tekrar”²⁷lar, der. Bu anlamda tarihsel hafızanın önemine işaret edilerek yazarın, anlatıcı rolüyle görünür kılma sorumluluğunu üstlendiği anlaşılır.

Tarihsel hafıza konusunda Kandel, *Belleğin Peşinde*'de “zihin dünyamız çoğu kez bilinçdışıdır; sadece kelimeler ve imgeler şeklinde bilinçli hâle gelir”²⁸ söylemiyle zihin işlemlerinin insanın doğasında olduğunu ayna nöronu kavramıyla anlatır. Bu nöronlar kimlik ve duygudaşlık kurmada önemlidir.²⁹ O hâlde bellek üzerine düşünürken, sosyolojiyle de bağ kuran bir moleküler biyoloji alanından söz etmek ve onu gen etkinliğiyle ilişkilendirmek de mümkündür. Psikolojiyle bilişsel psikolojiyi birleştiren yeni zihin biliminin üzerine durduğu “Ayna nöronlar, belirli eylemleri gerçekleştirebilmek için evrim sürecinde adaptasyon sağlamak, diğerlerinin ne yaptığını anlamak, sosyal öğrenme, gözleme ve taklit yapmayı öğrenme için ortaya çıkmışlardır”³⁰ Bilincin evrimleşmesi toplumsal hafızanın genetik aktarma kabiliyetinin varlığı ve empatinin anlaşılması için önemlidir. Ayna nöronlar sayesinde başkalarının algılarını fark edebilme yetisi de kazanıldığı için bunun belleğe aktarımı da bir o kadar önemli hâle gelmektedir.

Ömer Seyfettin de eski kahramanlar üzerinden kimlik kurmayı, bu bellek aktarımıyla ele alırken; bir yandan da karşıt karakterlerle bio-politika bakımından insan bedeninin nüfus olarak sayılması ve bunu yok etme stratejilerinde bulunma durumunu da anlatır. “Beyaz Lale”de kadınların soyundurulup tecavüz edildiği ve sonrasında süngülediği, fırında yakıldığı, sekiz yaşından küçük kızlara dokunulmayıp çirkin ve zayıfların öldürüleceği, güzel ve kuvvetlilerin vaftizlenip Bulgaristan’a gönderileceği gibi şiddet içeren anlatımlar mevcuttur. Bu durum “(...) Biz çocukları kesmeyeceğiz. Yarının büyük adamlarını keseceğiz. Genç bir kadın, karnından on beş tane düşman çıkarabilir.”³¹ şeklinde karakterin söyleminden okura sunulur. Hikâyede Radko, yakılan kişinin milletini dahi kokusundan sezebilecek biri olarak karakterleştirilmiştir. Hatta kestanenin

²⁷ Abdullah Şengül, “Ömer Seyfettin’de Tarih ve Bellek”, *Sonsuza Uzanan Ses: Ömer Seyfettin*. haz. Hülya Arğunşah, Abdulağ Şengül, Murat Gür, İstanbul: Dergâh Yay., 2020, s. 387.

²⁸ Eric R. Kandel, *Belleğin Peşinde*, çev. Mehmet Doğan, İstanbul: Boğaziçi Üniv. Yay., 2019, s. 540.

²⁹ Kandel, *age.*, s. 541.

³⁰ Erhan T. Coşan, “Beyin ve Bilinç Evrimi”, *Osmangazi Tıp Dergisi*. 38/1 (2016), s. 25.

³¹ Ömer Seyfettin, “Beyaz Lale”, *Hikâyeler 1*, haz. Hülya Arğunşah, İstanbul: Dergâh Yay., 2020, s. 434.

yanılarak daha iyi bir cızırtı çıkarmış olmasıyla, insana da aynı muamelenin yapılmasının onda haz uyandıran vahşi tarafı anlatılmıştır.

... Kebap yapılacak kestaneleri nasıl çatlamasın diye yararlarsa o da fırında yakacağı adamın vücudunu öyle yarardı (...) Radko onun manzarasından ziyade kokusunu severdi. Ve bu koku yakılan adamın milliyetine göre değişiyordu.³²

Radko'nun benzer bir şiddet anlatısı Lale karakteri üzerinden gösterilir. Lale'nin kurtulmak için pencereden kendini boşluğa bırakıp ölmesine rağmen ölüsünün odaya çıkarılıp Radko'nun arzularını ölü beden üzerinde tatmin etme çabası hikâyenin en kritik çatışma unsurlarından biridir. Bu kriz anlatısı parçalanmış beden üzerinde anlık olarak ölümün üstesinden gelmeye çalışan karşıt karakterin vahşiliğini şedit bir biçimde gözler önüne serer. Arslan "Daemonik Arzudan Örtük Kurguya... Ömer Seyfettin'in Açaranlatı Değerleri" başlıklı yazısında nesneye yönelen şiddetin ideolojik tarafına atıf yapar ve "... Hayatı kontrol altına alamayan insan, ölümü kontrol altına aldığını zannederek hayatında güveni arzular."³³ der. Radko'nun ölü seviciliği davranışıyla daemonik bir ara varlığa dönüştüğünü anlatır. Ondaki şiddetin belirleyeni milliyetçi kuramların dahi açıklayamayacağı bir histerik hâldir. Arslan'ın yazısının iç başlığında da değindiği gibi bu, "özseverlikten ölüseverliğe"³⁴ giden kötücül arzudur.

Kötücül arzu korku ile ilişkilendirilerek anlamlandırılabilir. Kristeva, *Korkunun Güçleri*'nde arkaik anneden korkma kavramından bahseder. Kadın cinsi arkaik anne olarak vatan ile ilişkilendirildiğinde korkunun belirleyeni ortaya çıkar. Babasoylu iktidarın yeterince güçlü olmadığı toplumlarda dahi kirlenme ritüellerinin çokluğuna rastlanılır.³⁵ Burada kadının doğurma gücünden korku söz konusudur. Hikâyede de bu korkuyla kirlenme ve yok etme eylemleri açıkça anlatılır. Lale'nin buna karşı kirlenmemek için 'muhakkak ölüm' vaktini intiharıyla erkene taşıdığı acı bir şekilde okura sunulur.

Hikâyelerde kadın bedeni yanı sıra asker bedeni üzerinden de pek çok çıkarım yapmak mümkündür. Savaş lüzumlu bir hâl olduktan sonra fallus olarak işlev görmüş beden, vatanın işlevsizliği tehdidine bir koruma olmak durumunda kalır. Böylece ölüm karşısında kayıtsızlık duygularıyla savaşmak mümkün olur. Hatta bu ruh durumuna Ömer Seyfettin'in cesaret

³² Ömer Seyfettin, *age.*, s. 444.

³³ Fatih Arslan, "Daemonik Arzudan Örtük Kurguya... Ömer Seyfettin'in Açaranlatı Değerleri", *Sonsuza Uzanan Ses: Ömer Seyfettin*, haz. Hülya Argunşah, Abdülhak Şengül, Murat Gür, İstanbul: Dergâh Yay., 2020, s. 419.

³⁴ Arslan, "Daemonik Arzudan Örtük Kurguya... ", s. 420.

³⁵ Julia Kristeva, *Korkunun Güçleri*, çev. Nilgün Tatal, İstanbul: Ayrıntı Yay., 2014, s. 98.

değil de ‘korku duygusuzluğu’ ifadesini kullanması dikkat çekicidir.³⁶ ‘Muhakkak ölüm’ karşısında ‘korku duygusuzluğu’ bir tür coşku olarak ölüm kavramı etrafında cismani olan üzerinden ruhun bedenleşmiş hâliyle görünür olur.

Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde korku duygusuzluğunun parçalanmış bedenler üzerinden anlatımı söz konusudur. “Diyet”te Koca Ali’nin zalime kullukta bulunmaktansa kendi kolunu kesmesi ve başının kesilmesini istemesi, “Ferman”da asi olanların başının kesilmesi, “Kaç Yerinden”de Ferhat Ali’nin savaşta bacağına kaybetmesi, “Teke Tek” hikâyesinde Kasım’ın er meydanında ölme şerefine nail olmayan Hobordanski’yi kellesini almak yerine eli silah tutmaz hâline getirmesi, “Başını Vermeyen Şehit”te başı kesilen Deli Mehmet’in kellesini koltuğuna alıp koşmaya devam etmesi üzerinden anlatılar kurulmuştur. Bu anlatılarda kelle koltukta olma, toplumun antagonizmalarla başa çıkma şekliyle birlikte ifade bulur. Kaygı çağını yaşayan insanların dilini ve kültürünü nasıl etkilediğini Ömer Seyfettin’in hikâyelerinden görmek isabetlidir. Yaşam ve ölüm içgüdülerinin doğuştan itibaren insanda mevcut olduğunu düşünen Melanie Klein “... en kuvvetli kaygı kaynağının bizatihi yaşam korkusu olduğunda direktmiştir.”³⁷ İnsan kaygıyla baş etmeye çalışırken fantezilerden yararlanmakta ve kendini kaygı duygusu veren şeye hazırlamaktadır. Kendini ölüme hazırlamış birinin öldürülemeyeceği duygusu bu fanteziyi anlatmaktadır. Gerçek ya da gerçek olması imkân dâhilinde olan şeyler yazmak da bir fantezidir. Ömer Seyfettin’in anılarından da görüleceği gibi bizzat gözlemeleme imkânı olan durumları anlatması kaygının gerçeklik ölçüsünü oluşturan bir fanteziye dönüşür. Bilinçdışı fantezisi olarak korku duygusuzluğu böylece canlılık kazanır.

Ruhsal istikrar yaratan anlatılar, alışkın olduğu bir millet grubunun savaşma güdüsüne benzer hareket eder. “... asker, grup içindeki rolünü sorguladığında, Öteki’nin arzusuna nail olan nesneyle özdeşleşir.”³⁸ Askerlerin amaçları ortaktır ve onları –“Başını Vermeyen Şehit”te savaş toplarının “Toplar başsız, gür ejderha yavruları gibi siyah ağızlarını bedenlere çevirmişti.”³⁹ şeklinde kişileştirildiği gibi- cismanileş/me/miş ölüm çağırılmaktadır. “Başını Vermeyen Şehit”te hikâye başlangıç zamanının Kurban Bayramı arefesi seçilmiş olması da ironik biçimde bu çağırışı desteklemektedir. Mendelsund’un “Parçayı bütün saymak bir tür

³⁶ Ömer Seyfettin *Bütün Nesirleri*, s. 745.

³⁷ akt. Renata Salecl, *Kaygı Üzerine*, çev. Barış Engin Aksoy, İstanbul: Metis Yay., 2014, s. 29.

³⁸ Salecl, *age.*, s. 33.

³⁹ Salecl, *age.*, s. 54.

ikamedir.”⁴⁰ dediği gibi Kurban Bayramı böyle bir metonimidir. Zaman, burada anlatının öne çıkardığı bir parça zihinsel olarak birbirinin yerine geçen bedeninin soyut kavrayışla da doğmuş olduğunu gösteren ironidir. Okurun gözünde canlanan beyaz kurbanlar, Zigetvar Kalesi’nin sönmüş bir yanardağa benzeyen siyahlığında entrik unsur olarak gazilerle tasviri de bütünleştirir. Peçevi’nin alıntısında da “... Hak budur ki, ol guzzâtın içinde böyle gaziler olmasa, Zigetvar’a bu kadar kurb civarda, cevânib-i erbaa kâfir hisarı iken, meks ve ârâm, bâ-husûs böyle cenge ikdâm ne mümkün idi...”⁴¹ cümlesinden anlaşılacağı üzere mücadelenin zorluğu vurgulanmakta ve milletin savaşıma güdüsündeki kararlılığın önemine işaret edilmektedir. Ömer Seyfettin’in *Peçevi Tarihi*’nden epigrafla da verdiği “Başını Vermeyen Şehit”te Zigetvar’ın elde olmamasının ölüm seddine benzetilmesi⁴², Kızılelma fikrinin bedeninin mekânsallaşması şeklinde anlatılması korku duygusuzluğunun hedefini göstermektedir.

Hikâyede gerek zaman gerek mekân öğeleri yanı sıra en çok da anlatıcı tutumu ve karakterleştirme bakımından değerlendirmeye fırsat veren kurgu dikkat çekicidir. Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde gözlemci tutumla güvenilir anlatıcı tekniğiyle okurun olağanüstü betimlemelere ikna olmasını sağlayacak olay örgüsü kurması ve yönlendirmesi söz konusudur. “Başını Vermeyen Şehit”te Deli Mehmet ve Deli Hüsrev hikâyede şöyle karakterleştirilmişlerdir:

Palanganın ruhu, neşesi, keyfi olan iki arkadaşı, bu esnada tuhaf tuhaf laflar söyleyip yine herkesi güldürüyordu. Bunların ikisine de deli derlerdi: Deli Mehmet, Deli Hüsrev... Serhat muharebelerinde, hayale sığmayacak yararlılıklarıyla masal kahramanları gibi inanılmaz bir şöret kazanan bu iki deli, hiçbir nizamla, hiçbir kayda, hiçbir zapt ve rapta girmeyen, dünya şerefinde gözleri olmayan Anadolu dervişlerindendi. Her zaferden sonra kumandanları onlara rütbe, hil’at, murassa, kılıç gibi şeyler vermeğe kalkınca, gülerler: ‘İstemeyiz, fâni vücuda kefen gerektir. Hil’at nâdanları sevindirir...’ derler, Hak uğrunda gayretlerine ücret, mükâfat, şâbâş kabul etmezlerdi. Harp onların bayramıydı. Tüfekler, oklar atılmağa; toplar gülemeye; kılıçlar, kalkanlar şakırdamaya başladı mı, hemen coşarlar, kendilerinden geçerler; nâralar savurarak düşman saflarına saldırırlar... alevi gözlerle takip edilemeyen birer canlı yıldırım olup tutuşurlardı.⁴³

Tüm bu tasvirler eylem anlatımlarıyla da desteklenir ve hikâyede atlı bir şövalyenin eline geçen Deli Mehmet’in başı için, Deli Hüsrev’in “Mehmet!

⁴⁰ Peter Mendelsund, *Okurken Ne Görürüz?*, İstanbul: Metis Yay., 2015, s. 409.

⁴¹ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, İstanbul: Dergâh Yay., 2020, s. 632.

⁴² Ömer Seyfettin, age., s. 632.

⁴³ Ömer Seyfettin, age., s. 635-636.

Canını verdin! Başını verme Mehmet!"⁴⁴ diye seslenmesi ile Deli Mehmet'in harekete geçtiği ve başını şövalyeden almayı başardığı görülür. Deli Mehmet, artık yüzü ak bir şehit olarak can verebilecektir. Olanları gören Kuru Kadı karakteri de baş kesilme motifine benzer bir kriz döngüsüyle karakterleştirilir: "Adeta deli gibi bir şeydi. Sabahtan akşama kadar namaz kılar, zikreder, geceleri hiç uyumazdı. Daha yatıp uyuduğunu gören yoktu... Zavallının 'daüsseher' denilen hastalığını kerametine de yoranlar vardı."⁴⁵ Şahin, Kuru Kadı'yı Jung üzerinden değerlendirir ve onu bilge adam / yüce birey olarak tanımlar. Hikâyede onun millî-mitik bir varlığa dönüştüğünü söyler.⁴⁶ Ömer Seyfettin'in gerçekçi bir üslupla ele aldığı olay örgüsüne ortaklık eden detaylar, okuru olumlu anlamda ele geçirmeyi başarır ve az da olsa sinirbilimle açıklanmaya çalışılabilecek ihtimal dâhilinde bir sahne izlenmesi sağlanır. Deli Mehmet'in şehit olduğu an, Kuru Kadı'nın ilk kez uyuduğuna şahit olunur. Kuru Kadı'nın, Deli Mehmet'in mezarı başının yeşil nurla kaplanması gibi sadece Deli Hüsrev ve kendisine görünenleri tecrübe etmesinin şehitlik müjdesi olduğu; ancak bunu anlamada gaflete düştüğü anlatılır.

Gür, "Çağına Kapanan Gözler: Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Toplumsal Uyku Hâli" başlıklı yazısında "... uykunun epik, kutsal ve klasik anlatılarda 'kaosa geçişi' ve 'kaos hâlini' temsil eden insan merkezli bir geçiş metaforu olarak kullandığı dile getirilebilir."⁴⁷ demektedir. Gür'ün yazısından da hareketle karakterin politik beden olarak gaflet uykusu tanımlamasıyla anlatılması, toplumun uykuda olmasıyla tasavvufi bir perde ve perdenin ötesiyle ilişkilendirilerek özünde milliyetçilik fikriyle örtüşür. Şehitlik mertebesi üzerinden ölümsüzlüğün ifadesi uyku metaforuyla gösterilir. Bu mertebenin haberciliğinin aslında akıl dışı bir tutum olmadığı, sadece taşınması zor bir duygu hâli yarattığı Kuru Kadı üzerinden anlatılır. Karakterin burada velilikten meczupluğa geçişini görmek mümkündür. Ölüm korkusu olmasa da şehitlik müjdesinin kerametini taşıyamaması yüzünden ismi dahi unutulur olur. Kuru Kadı'nın ardında sadece herkesin dilinde olan destanı kalmıştır. Tabii bu durumu iki yolla düşünmek de isabetlidir. İsminin unutulması şehitlerin tek bir bedene dönüşmesi yani politik beden olarak da düşünülebilir. Bu sebeple belirli bir isme değil ortak

⁴⁴ Ömer Seyfettin, age., s. 639.

⁴⁵ Ömer Seyfettin, age., s. 633.

⁴⁶ Veysel Şahin, "Ömer Seyfettin'in 'Başını Vermeyen Şehit' Adlı Öyküsünde Kendilik Bilinci", *Türk Dili*, XCVI/ 680 (2008), s. 113.

⁴⁷ Murat Gür, "Çağına Kapanan Gözler: Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Toplumsal Uyku Hâli", *Ömer Seyfettin*, haz. Hülya Eraydın Argunşah, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2020, s. 338.

bir fikre işaret etmesi ve mefkûre kavramının anlaşılması önemlidir. Kaplan'ın da dediği gibi "Deli Mehmet ve Deli Hüsrev gibi, hem gazi hem veli olan tipler, kendilerine has manevi güç ile tabiat kanunlarını aşarlar."⁴⁸ Onların mefkûreleri üzerinden Ömer Seyfettin, yeni insan tiplerine/askerlere örnek anlatılar kurmuştur.

⁴⁸ Mehmet Kaplan, *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yay., 2011, s. 67.

Sonuç

Smith, *Ulusların Etnik Kökeni*'nde "Modern ethnîe ve ulusların kendi kolektif geçmişlerini yeniden keşfetme' ve yeniden inşa' arayışında iki temel kriter vardır: didaktik ve dramatik."⁴⁹ demektedir. Ömer Seyfettin hikâyelerinde bu iki yolu birleştirir. Hem tarih tezi üzerinden eser üretir; hem de yazılma zamanındaki mücadelelere karşı askerlerin ve halkın duygu durumuna yönelik uyarılarda bulunmuş olur. Çünkü telkin etmek istediği fikir: "Mefkûre sahibi yeni insan tipi"⁵⁰dir. Geçmiş, özlem duyulandır; ancak insanlar

... daima ölüm ve beyhudelik ile ölümün tehdit ettiği faniliği yenmeye çaba gösterirler. Bireyler, kendilerini bağlı hissettikleri 'topluluğun tarihi ve kaderi' ile kişiliklerini koruyup unutulmalarını sağlayacak bir ölümsüzlük vasıtası elde etmeye çalışırlar.⁵¹

Durmuş da benzer bir ifadeyi Ömer Seyfettin'in hikâyeleri üzerinden yorumlar. Burada kimlik kaygısıyla savaş sahnelerine değil, savaşın çarptığı bedenlere işaret edilmiştir.⁵² Argunşah da *Tarih ve Roman* kitabında Ömer Seyfettin'in asıl meselesinin insan olduğunu ve onun konusunu tarihten alan hikâyelere yönelmekteki amacının tarihî bir olayı canlandırmak olmadığını ifade eder.⁵³ "Başını Vermeyen Şehit" odağında düşünüldüğünde, hikâyenin yazıldığı dönem 1. Dünya Savaşının etkilerinin görüldüğü zaman dilimine aittir. Ömer Seyfettin *Peçevi Tarihi*'nden aldığı bir olayı kendi kaleminin filtresinden geçirerek o zamanın insanının kolektif bilinçdışına ulaşmak ve milleti harekete geçirmeyi istemektedir. Bu hareket kahramanvari savaşmayı değil, birtakım imgeleri hatırlatır niteliktedir. Karakterleştirdiği insanlarla başını vermemeyi ironik bir şekilde anlatır. Milletini kendini toplum içindeki birey olarak görmesini sağlamak istemektedir. Ona göre toplumun tek bir parçası/bireyi eksik olsa bütünlük bozulur. Hikâyelerinde kesilmiş/parçalanmış bedenlerle "küçük insanın büyük hikâyesi yazılmış ve birtakım olumlu hasletler bu sıradan insanlara yüklenerek geniş bir topluluğa mal edilmiş"⁵⁴tir.

⁴⁹ Anthony D. Smith, *Ulusların Etnik Kökeni*, çev. Sonay Bayramoğlu, Hülya Kendir, Ankara: Dost Kitabevi, 2002, s. 230.

⁵⁰ Argunşah, "Ömer Seyfettin'in Tarihi Hikâyelerinde Kişileştirme", *Tarih ve Roman*. İstanbul: Kesit Yay., 2016, s. 310.

⁵¹ Smith, *Ulusların Etnik Kökeni*, s. 226.

⁵² Durmuş, *Ömer Seyfettin'in Anlatılarında Kendilik Bilinci ve Öteki*, s. 112.

⁵³ Argunşah, "Ömer Seyfettin'in Tarihi Hikâyelerinde Kişileştirme", s. 305.

⁵⁴ Argunşah, agm., s. 309.

Beden bütünlüğünün kolektif bir temsil olması; milliyetçiliğin sembolik görünümündeki kesilmiş/parçalanmış bedenlerin mecburiyetini de beraberinde getirmesi, toplumsal kuvvetin ilişkilendirdiği hafıza ve coşkuyu anlamlandırır. Sinirbilim ya da olağanüstülük üzerinden karşılaştırmalı düşünüldüğünde, hikâyede kesilmiş/parçalanmış bedenler sonucu oluşan korkunç ölümlerin, epik ideallerin metafor olarak beden üzerinden zamanın ruhuna uyararak, dönüşüm geçirmiş olacağını da unutmamak gerekir. Ancak Ömer Seyfettin, bedenin dönüşümü yanı sıra, tarihin kaydettikleriyle milletin hafızasını destekleyen ve canlı tutan anlatılarla gaflete düşmesine engel olur. Yeni insan tipi, kelle götüren şiddetten uzak olsa da şiddetin yönünün değiştiğini fark eder ve geçmişteki korku duygusuzluğunu hatırlatan anlatılara ihtiyaç duymaya devam eder. Sosyal ölüme maruz kalmamak, kolektif kültürün mirasını iyi anlamakla mümkündür. Ömer Seyfettin'i ölümlülük ve ölümsüzlük stratejileri üzerinden bir kez daha okumak önem arz etmektedir. Hikâyelerde yazar iç görüşünün bedenleşme üzerinden milliyetçiliğin ölümsüzlük stratejilerine katkı sağladığı ortadadır.

Kaynakça

- Argunşah, Hülya. "Ömer Seyfettin'in Tarihî Hikâyelerinde Kişileştirme", *Tarih ve Roman*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2016, s. 305-324.
- Argunşah, Mustafa. *Kırdeci Ali Kesikbaş Destanı*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 2002.
- Arslan, Fatih. "Daemonik Arzudan Örtük Kurguya... Ömer Seyfettin'in Açaranlatı Değerleri". *Sonsuza Uzanan Ses: Ömer Seyfettin*. ed. Hülya Argunşah, Abdulah Şengül, Murat Gür. İstanbul: Dergâh Yay., 2020: 415-424.
- Atasü, Erendiz. *Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık*. İstanbul: Everest Yay., 2009.
- Balanuye, Çetin. "Beden ve Aşknlık". *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*. (2008): 49-59.
- Bauman, Zygmunt. *Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri*. çev. Nurgül Demirdöven, İstanbul: Ayrıntı Yay., 2012.
- Coşan, T. Erhan. "Beyin ve Bilinç Evrimi". *Osmangazi Tıp Dergisi*. 38/ 1(2016): 20-28.
- Durmuş, Mimat. *Ömer Seyfettin'in Anlatılarında Kendilik Bilinci ve Öteki*. Ankara: Karadeniz Dergi Yayınları, 2014.
- Foucault, Michel. *Ölüm ve Labirent*. çev. Savaş Kılıç. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Gatens, Moira. *İngesal Bedenler*. çev. Dilan Eren. İstanbul: Otonom Yay., 2018.
- Gür, Murat. "Çağın Kapanan Gözler: Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Toplumsal Uyku Hâli". *Ömer Seyfettin*. haz. Hülya Eraydın Argunşah, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2020: 337-346.
- Han, Byung-Chul. *Şiddetin Tipolojisi*. çev. Semih Sökmen. İstanbul: Metis Yay., 2020.
- Kandel, Eric R. *Belleğin Peşinde*. çev. Mehmet Doğan, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2019.
- Kaplan, Mehmet. *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2011.
- Kara, Zülküf. "Beden Sosyolojisinden Ölüm Sosyolojisine: İnterdisipliner Bir Yaklaşım", *Beden Sosyolojisi*. ed. Kadir Canatan. İstanbul: Açılım Kitap, 2015: 23-44.
- Kristeva, Julia. *Korkunun Güçleri*. çev. Nilgün Tatal. İstanbul: Ayrıntı Yay., 2014.
- Levinas, Emmanuel. *Tanrı, Ölüm ve Zaman*, çev. Işık Ergüden, Ankara: Dost Kitabevi, 2011.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Türk Folklorunda Kesik Baş*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 1989.
- Mendelsund, Peter. *Okurken Ne Görürüz?*. çev. Özde Duygu Gürkan. İstanbul: Metis Yay., 2015.
- Ömer Seyfettin. *Bütün Nesirleri*. haz. Nazım Hikmet Polat. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2018.
- Ömer Seyfettin. *Hikâyeler 1*. haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yay., 2020.
- Salecl, Renata. *Kayı Üzerine*. çev. Barış Engin Aksoy. İstanbul: Metis Yay., 2014.
- Smith, Anthony. D., *Ulusların Etnik Kökeni*. çev. Sonay Bayramoğlu, Hülya Kendir. Ankara: Dost Kitabevi, 2002.
- Şahin, Veysel. "Ömer Seyfettin'in 'Başını Vermeyen Şehit' Adlı Öyküsünde Kendilik Bilinci". *Türk Dili*. XCVI/ 680 (2008): 111-123.
- Şengül, Abdullah. "Ömer Seyfettin'de Tarih ve Bellek". *Sonsuza Uzanan Ses: Ömer Seyfettin*. haz. Hülya Argunşah, Abdulah Şengül, Murat Gür. İstanbul: Dergâh Yay., 2020: 379-393.